

OLMAZOR TUMANI IJTIMOYIY-IQTISODIY RIVOJLANISHINI INNOVATSION BOSHQARUV ORQALI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI VA IMKONIYATLARI

Muminov Fazliddin Xusniddin o‘g‘li

Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi

Bo‘lim boshlig‘i

ORCID: 0009-0003-3444-0960

Email: fmuminov1210@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada Olmazor tumanida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni boshqarishda innovatsion strategiyalarning ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotning maqsadi — raqamli texnologiyalar, jamoatchilik ishtiroki va resurslardan samarali foydalanish orqali mahalliy sharoitga mos barqaror rivojlanish yo‘llarini aniqlashdan iborat. Baholash uchun iyerarxiya tahlili usuli (AHP) va 2010–2023 yillarga oid panel ma’lumotlar to‘plamidan foydalanilgan. AHP yordamida turli boshqaruv strategiyalari ustuvorlik mezonlari asosida baholangan, panel ma’lumotlar esa bu strategiyalarning vaqt o‘tishi bilan ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlarga ta’sirini aniqlash imkonini bergan. Tadqiqot natijalari raqamli transformatsiya va jamoatchilik ishtirokining eng samarali yondashuvlar ekanini ko‘rsatdi. Resurslarni barqaror boshqarish ham uzoq muddatli foydali ta’sirga ega bo‘lishi mumkin. Tadqiqot texnologik innovatsiyalarni ishtirokchilik asosidagi boshqaruv bilan birlashtirish orqali mahalliy rivojlanishga erishish mumkinligini asoslaydi. Ushbu xulosalar boshqa shunga o‘xshash shahar hududlarida ham amaliy qo‘llanishi mumkin bo‘lgan strategik yondashuvlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: innovatsion boshqaruv strategiyalari, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, shahar boshqaruvi, raqamli transformatsiya, jamoatchilik ishtiroki, iyerarxiya tahlili usuli (AHP), barqaror shaharsozlik.

Аннотация

В данной статье анализируется значение инновационных стратегий в управлении социально-экономическим развитием Алмазарского района. Цель исследования — выявить устойчивые пути развития, адаптированные к местным условиям, через применение цифровых технологий, участие граждан и эффективное управление ресурсами. Для оценки использовались метод анализа иерархий (AHP) и панельные данные за 2010–2023 годы. С помощью AHP различные управленческие стратегии были оценены по приоритетным критериям, а панельный анализ позволил проследить влияние этих стратегий на социально-экономические показатели с течением времени. Результаты показали, что цифровая трансформация и участие общественности являются наиболее эффективными подходами. Также установлено, что устойчивое управление ресурсами может обеспечить положительное влияние в долгосрочной перспективе. Исследование подтверждает, что сочетание технологических решений с участием граждан может способствовать эффективному местному

развитию. Полученные выводы могут быть полезны для разработки стратегий в других городах с аналогичными условиями.

Ключевые слова: инновационные стратегии управления, социально-экономическое развитие, городское управление, цифровая трансформация, общественное участие, метод анализа иерархий (АНР), устойчивое градостроительство.

Abstract

This article analyzes the role of innovative strategies in managing socio-economic development in the Olmazor district. The main goal of the study is to identify sustainable development pathways adapted to local conditions through digital technologies, public participation, and effective resource management. The Analytic Hierarchy Process (AHP) method and panel data from 2010 to 2023 were used for evaluation. AHP helped assess various management strategies based on priority criteria, while panel data analysis revealed the long-term impacts of these strategies on socio-economic indicators. The findings indicate that digital transformation and public participation are among the most effective approaches. Sustainable resource management was also found to have long-term positive effects. The study shows that combining technological innovation with participatory governance can support effective local development. These insights can inform strategic planning in other urban areas with similar socio-economic contexts.

Keywords: innovative management strategies, socio-economic development, urban governance, digital transformation, public participation, Analytic Hierarchy Process (AHP), sustainable urban planning.

KIRISH

Shahar tumanlarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi siyosatchilar va olimlar uchun muhim masalaga aylandi, ayniqsa tez urbanizatsiya jarayonini boshdan kechirayotgan va ijtimoiy-iqtisodiy tengsizliklarga duch kelayotgan hududlarda. So‘nggi yillarda o‘tkazilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, innovatsion boshqaruv strategiyalari ijtimoiy-iqtisodiy o‘shishga sezilarli ta‘sir ko‘rsatishi, barqaror rivojlanishni ta‘minlashi, boshqaruv samaradorligini oshirishi va jamiyat farovonligini yaxshilashi mumkin [1]. An‘anaviy shahar boshqaruvi yondashuvlari ko‘pincha murakkab ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni kompleks hal qila olmaydi, bu esa raqamli vositalarni integratsiyalash, manfaatdor tomonlarni jalb qilish va ma‘lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish kabi innovatsion yondashuvlarga o‘tishga sabab bo‘lmoqda [2][3]. Oldingi tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni texnologik yutuqlar va jamoatchilikka yo‘naltirilgan yondashuvlarni birlashtirgan holda strategik rejalashtirish orqali sezilarli darajada kuchaytirish mumkin [4][5].

Ushbu tadqiqotning maqsadi Olmazor tumanining o‘ziga xos ehtiyojlariga moslashtirilgan innovatsion boshqaruv strategiyalarini baholash va taklif qilishdir. Bu esa shahar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi odatiy muammolarga misol bo‘lib xizmat qiladi. Tadqiqot shaharlarda adaptiv boshqaruv amaliyotlarining ahamiyatini ta‘kidlaydigan oldingi ishlarga asoslanadi [6]. So‘nggi tadqiqotlar murakkab qaror

qabul qilish sharoitlarida optimal strategiyalarni tanlash va ustuvorligini aniqlashda iyerarxiya tahlili usuli (AHP) samaradorligini namoyish etdi [7][8]. AHP usuli ekologik boshqaruvdan tortib shaharsozlikka qadar turli sohalarida samarali qo‘llanilib, ko‘p mezonli qaror qabul qilish muammolarini hal qilishda o‘zining universalligini namoyon etmoqda [9][10].

Shu nuqtayi nazardan, ushbu tadqiqot Olmazor tumani uchun potensial boshqaruv strategiyalarini tizimli baholashda AHP usulini integratsiyalash orqali vaqt o‘tishi bilan ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlarning kompleks tahlilini o‘tkazish uchun panel ma’lumotlar to‘plamidan foydalanadi. Bunday yondashuv miqdoriy va sifat jihatlarini hisobga olgan holda dalillarga asoslangan strategiyalarni baholash imkonini beradi [11][12]. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bunday integratsion yondashuv shahar boshqaruvida siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirish samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. AHP usulini panel ma’lumotlar tahlili bilan birlashtirish orqali ushbu tadqiqot nafaqat dolzarb ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlarni qondiradigan, balki uzoq muddatli barqarorlikni ta’minlaydigan yo‘nalishlarni aniqlashga qaratilgan.

Mazkur ishning asosiy gipotezasi shundan iboratki, mahalliy sharoitlarga moslashtirilgan innovatsion boshqaruv strategiyalari tizimli ravishda baholansa, ular ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni yaxshilash uchun ishonchli yechimlarni taklif qilishi mumkin. Ushbu tadqiqot natijalari shahar rivojlanishi va innovatsion boshqaruv bo‘yicha kengroq munozaralarga hissa qo‘shishi, butun dunyo bo‘ylab ijtimoiy-iqtisodiy muammolarga duch kelayotgan o‘xshash mintaqalar uchun amaliy tushunchalarni taqdim etishi kutilmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

Shaharlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini innovatsion boshqaruv orqali ta’minlash masalasi zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilgan. Urbanizatsiya jarayonlari va innovatsion yondashuvlarning uyg‘unlashuvi shahar iqtisodiyotining barqarorligini oshirishda muhim omil sifatida qaraladi. Masalan, Richard Florida “ijodiy sinf” nazariyasi orqali innovatsiyalarni joriy etish shaharlarning iqtisodiy salohiyatini oshirishda hal qiluvchi rol o‘ynashini ko‘rsatadi. Shaharlar innovatsion ekotizimlarni rivojlantirish orqali nafaqat ishlab chiqarish, balki xizmat ko‘rsatish sohalarida ham raqobatbardoshlikka erishishi mumkin.

Shuningdek, Manuel Castells o‘zining “axborot jamiyati” konsepsiyasida shaharlarni global tarmoqlarga integratsiyalashuv jarayonida innovatsion boshqaruv mexanizmlarini kuchaytirish zarurligini ta’kidlagan. Uning fikricha, raqamli texnologiyalar shahar boshqaruvida shaffoflikni ta’minlab, fuqarolarning ijtimoiy jarayonlarda ishtirokini kengaytiradi. Bu yondashuv “aqlli shahar” konsepsiyasining asosiy g‘oyalardan biri sifatida qaraladi.

Porter va Kramer tomonidan ishlab chiqilgan “shared value” (umumiy qiymat yaratish) modeli ham urban rivojlanishda muhim nazariy asos sifatida qo‘llaniladi. Ularning fikricha, innovatsion boshqaruv shahar iqtisodiyotida biznes va jamiyat manfaatlarini uyg‘unlashtirib, ijtimoiy masalalarni iqtisodiy imkoniyatlarga aylantira oladi. Bu, ayniqsa, shahar infratuzilmasini modernizatsiya qilish, ekologik

barqarorlikni ta'minlash va aholi turmush sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonda ham mazkur yo'nalishda qator ilmiy izlanishlar olib borilgan. Masalan, Fayzullayev shaharlarni boshqarishda innovatsion uslublar va davlat siyosatining uyg'unlashuvi aholi farovonligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi. Egamberdiyev esa urbanizatsiya jarayonida hududiy boshqaruv mexanizmlarini qayta ko'rib chiqish zarurligini ta'kidlaydi. Bu tadqiqotlarda shaharlarning iqtisodiy rivojlanishini raqamli transformatsiya va samarali boshqaruv mexanizmlari bilan bog'lash asosiy ustuvor yo'nalish sifatida ko'rsatilgan.

Shu tariqa, mavjud adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, shaharlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini innovatsion boshqaruv orqali ta'minlash global miqyosda dolzarb bo'lib, mahalliy sharoitlarda ham strategik ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda nafaqat iqtisodiy samaradorlik, balki ijtimoiy inklyuzivlik va ekologik barqarorlik ham asosiy mezonlar sifatida belgilanishi lozim.

METODOLOGIYA

Tadqiqot ijtimoiy-iqtisodiy tuzilmasi turlicha bo'lgan shahar tumani — Olmazor tumanida o'tkazildi [13]. Tuman kontinental iqlimga ega hududda joylashgan bo'lib, bu yerda issiq yoz va sovuq qish shahar dinamikasi hamda ijtimoiy-iqtisodiy faoliyatga ta'sir ko'rsatadi [14]. Aholi zichligi, aralash turdagi qurilishlar va turli infratuzilma tuman boshqaruvi uchun o'ziga xos qiyinchiliklar va imkoniyatlar yaratadi. Hududda ustun bo'lgan tuproq turi — qumoq tuproq [15]. Garchi bu tuproq turi shahar boshqaruvi strategiyalariga bevosita ta'sir qilmasa-da, u qishloq xo'jaligi sektorlariga va yashil zonalarga ta'sir ko'rsatadi, bu esa kengroq ijtimoiy-iqtisodiy kontekstda muhim hisoblanadi. Olmazor tumanining ushbu jismoniy va ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlarini tushunish mahalliy sharoitlarga moslashtirilgan innovatsion boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish uchun muhimdir.

Tadqiqot ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar, masalan, bandlik darajasi, daromad darajasi, ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari va shahar infratuzilmasini rivojlantirish kabi ma'lumotlarni o'z ichiga olgan, 2010–2023-yillarni qamrab oluvchi panel ma'lumotlar to'plamiga asoslanadi. Ma'lumotlar hukumat hisobotlari, aholi ro'yxati ma'lumotlari va mintaqaviy rivojlanish so'rovlari orqali olingan bo'lib, tuman ijtimoiy-iqtisodiy dinamikasini har tomonlama ko'rib chiqishga imkon beradi. Ma'lumotlar to'plamiga turli ko'rsatkichlarning sonli qiymatlari kabi miqdoriy ma'lumotlar, shuningdek, manfaatdor tomonlarning fikrlari va siyosat baholari aks etgan so'rovnomalardan olingan sifat ma'lumotlari kiradi. Qaror qabul qilish va ustuvorliklarni belgilash maqsadida iyerarxiya tahlili usulini (AHP) qo'llash uchun Expert Choice va Microsoft Excel kabi dasturiy vositalardan foydalanildi.

AHP va panel ma'lumotlar tahlili usullarining qo'llanilishi va ishonchligini ta'minlash uchun tadqiqotda bir qancha farazlar qilingan. Asosiy farazlardan biri shundaki, AHP tahlili uchun tanlangan mezonlar, masalan, iqtisodiy o'sish potentsiali, amalga oshirish imkoniyati va ijtimoiy ta'sir Olmazor tumanining turli subhududlari uchun bir xil darajada dolzarbdir. Yana bir faraz shundan iboratki, panel ma'lumotlar to'plami vaqtinchalik mos keladi, ya'ni vaqt davomida qayd etilgan ijtimoiy-iqtisodiy

ko'rsatkichlar vaqtinchalik o'zgarishlar yoki anomaliyalardan ko'ra haqiqiy tendensiyalarni aks ettiradi. Bundan tashqari, AHP modeliga ma'lumot taqdim etishda ishtirok etgan manfaatdor tomonlar va siyosatchilar eng yaxshi mavjud ma'lumotlarga asoslanib, ijtimoiy-iqtisodiy natijalarni optimallashtirishga qaratilgan oqilona qarorlar qabul qiladi, deb taxmin qilingan.

AHP usuli Olmazor tumani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi uchun moslashtirilgan innovatsion boshqaruv strategiyalarini baholash va ustuvorlikni aniqlash uchun qo'llanildi. AHP usuli uch darajali iyerarxik modelni yaratishni o'z ichiga oladi: asosiy maqsad — ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni yaxshilash; iqtisodiy o'sish, ijtimoiy tenglik va ekologik barqarorlik kabi turli mezonlar; hamda raqamli transformatsiya, jamoatchilik ishtiroki va resurslarni boshqarish kabi kichik mezonlar. Qaror qabul qiluvchilar mezonlar va kichik mezonlarning nisbiy muhimligini 1 dan 9 gacha bo'lgan shkalada baholab, juftlikda solishtirishlarni o'tkazdilar. Ushbu baholar har bir iyerarxiya darajasi uchun juftlikda solishtirish matritsasini shakllantirish uchun ishlatildi. Har bir mezon va kichik mezon uchun og'irliklarni hisoblashda o'ziga xos vektorlar usuli qo'llanildi. Qaror qabul qiluvchilarning fikrlari mosligini ta'minlash uchun moslik nisbati (CR) hisoblab chiqildi, CR 0,1 dan kam bo'lganda maqbul hisoblandi. Hisoblangan og'irliklar keyin taklif etilgan innovatsion boshqaruv strategiyalarini reytinglash uchun qo'llanildi. Turli sharoitlarda natijalar barqarorligini baholash uchun sezgirlik tahlili o'tkazildi.

Panel ma'lumotlar tahlili vaqt o'tishi bilan boshqaruv strategiyalarining ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'sirini o'rganish uchun ishlatildi. Ushbu usul hududlararo farqlarni va bir necha yil davomida vaqt bo'yicha o'zgarishlarni har tomonlama baholash imkonini beradi. Tuman ichidagi ko'rinmas geterogenlikni nazorat qilish uchun sobit effektlar modeli tanlandi, chunki tumanning turli subhududlaridagi noyob xususiyatlar — masalan, tarixiy siyosiy qarorlar va boshqaruv tuzilmalari — ijtimoiy-iqtisodiy natijalarga ta'sir qilishi mumkinligi e'tirof etildi. Panel ma'lumotlar to'plami ehtiyotkorlik bilan tayyorlandi va moslik hamda ishonchliligini ta'minlash uchun ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar vaqt davrlariga muvofiqlashtirildi. Yo'qolgan ma'lumotlar uchun esa barqaror tendensiyalar faraziga asoslangan holda chiziqli interpolyatsiya usullari qo'llanildi. Sobit effektlar modeli statistik dasturiy ta'minot yordamida baholandi va muqobil modellar bilan taqqoslash orqali uning mosligi Hausman testi kabi barqarorlik tekshiruvlari bilan tasdiqlandi.

Ushbu tadqiqotda AHP usuli va panel ma'lumotlar tahlilining kombinatsiyasi Olmazor tumani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi uchun innovatsion boshqaruv strategiyalarini baholash va ustuvorlikni aniqlash uchun qat'iy hamda kompleks yondashuvni ta'minlaydi. Ushbu metodologik asos qimmatli tushunchalarni beradi va murakkab ijtimoiy-iqtisodiy muammolarga duch kelayotgan boshqa shahar kontekstlarida ham qayta ishlab chiqilishi yoki moslashtirilishi mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu tadqiqotning natijalari Olmazor tumani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi uchun innovatsion boshqaruv strategiyalarini baholashda iyerarxiya tahlili (AHP) va panel ma'lumotlar tahlili usulidan foydalangan holda olingan kompleks baholashni

ifodalaydi. Olingan ma'lumotlar Kirish qismida bayon etilgan tadqiqot maqsadlariga muvofiq shakllantirildi. AHP tahlili iqtisodiy o'sish potentsiali, ijtimoiy tenglik, amalga oshirish imkoniyati va ekologik barqarorlik kabi mezonlar asosida eng samarali strategiyalarni aniqlab, ularning reytingini tuzdi. Fiksirlangan effektlar modeli yordamida o'tkazilgan panel ma'lumotlar tahlili esa ushbu ustuvor strategiyalarning vaqt o'tishi bilan ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'sirini chuqurroq o'rgandi. Natijalar xulosalarni osonroq tushunish va taqqoslash uchun umumiy jadval shaklida keltirildi.

AHP tahlili ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish bilan bog'liq mezonlar va kichik mezonlarning juftlikdagi solishtirishlarini o'z ichiga oldi. 1-jadvalda AHP natijalari, jumladan, mezonlarning og'irliklari, kichik mezonlarning og'irliklari va ko'rib chiqilgan innovatsion boshqaruv strategiyalarining umumiy ustuvor reytingi keltirilgan. Olmazor tumani kontekstida iqtisodiy o'sish potentsiali va ijtimoiy tenglik mezonlari eng yuqori og'irliklarga ega bo'lib, ularning dolzarbligini ta'kidlaydi. Kichik mezonlar orasida "Raqamli transformatsiya" eng yuqori ustuvorlikka ega bo'lib, undan keyin "Jamoatchilik ishtiroki" va "Resurslarni barqaror boshqarish" joylashgan. Juftlikdagi solishtirishlar uchun moslik koeffitsiyenti (CR) hisoblab chiqildi va 0,08 ni tashkil etdi, bu esa qaror qabul qiluvchilar tomonidan keltirilgan mulohazalarning mantiqiy izchilligini tasdiqlaydi (1-jadval).

1-jadval.

Innovatsion boshqaruv strategiyalari uchun iyerarxiya tahlili (AHP) natijalari¹

Mezon	Og'irlik	Kichik mezon	Kichik mezon og'irligi	Umumiy ustuvor reyting
Iqtisodiy o'sish potentsiali	0.35	Raqamli transformatsiya	0.45	1
		Infratuzilmani modernizatsiya	0.30	3
Ijtimoiy tenglik	0.30	Jamoatchilik ishtiroki	0.40	2
Ekologik barqarorlik	0.20	Resurslarni barqaror boshqarish	0.50	4
Amaliyotga tatbiq etish imkoniyati	0.15	Salohiyatni oshirish	0.35	5

1-jadval natijalari shuni ko'rsatadiki, "Raqamli transformatsiya" Olmazor tumanida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni yaxshilash uchun eng samarali strategiya bo'lib, eng yuqori umumiy ustuvor reytingni egallaydi. "Jamoatchilik ishtiroki" va "Infratuzilmani modernizatsiya qilish" ham yuqori baholarga ega bo'lib, ularning

¹ Muallif ishlanmasi

mahalliy kontekstdagi dolzarbligini ta’kidlaydi. “Resurslarni barqaror boshqarish” va “Salohiyatni oshirish” nisbatan pastroq ahamiyat kasb etsa-da, ular barqaror rivojlanishni ta’minlash uchun kompleks strategiyaning muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi.

Panel ma’lumotlar tahlili vaqt o’tishi bilan ustuvor strategiyalarning turli ijtimoiy-iqtisodiy ko’rsatkichlarga ta’sirini baholash uchun amalga oshirildi. Tahlil daromad o’sishi, bandlik darajasi, ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyati va shahar infratuzilmasini rivojlantirish kabi asosiy ko’rsatkichlarga qaratildi. Olmazor subhududlaridagi ko’rinmas geterogenlikni nazorat qiluvchi fiksirlangan effektlar modeli natijalari 2-jadvalda umumlashtirilgan (2-jadval).

2-jadval

Olmazor tumanidagi ijtimoiy-iqtisodiy ko’rsatkichlar bo’yicha panel ma’lumotlar tahlili natijalari (2010–2023 yillar)¹

Yil	Subhudud	Daromad o’sishi (%)	Bandlik darajasi (%)	Ijtimoiy xizmatlardan foydalanish (%)	Infratuzilmani rivojlantirish indeksi	Raqamli transformatsiya indeksi	Jamoatchilik ishtiroki indeksi
2010	Shimol	2.5	58.0	45.0	0.45	0.30	0.40
2010	Janub	2.7	56.5	48.0	0.43	0.32	0.42
2015	Shimol	3.1	60.2	52.5	0.48	0.38	0.46
2015	Janub	3.3	59.0	54.0	0.47	0.40	0.48
2020	Shimol	4.0	62.5	60.0	0.52	0.50	0.54
2020	Janub	4.2	61.3	62.5	0.51	0.53	0.55
2023	Shimol	4.5	64.8	65.0	0.55	0.60	0.60
2023	Janub	4.7	63.5	67.0	0.54	0.62	0.61

Panel ma’lumotlar tahlili natijalari, 2-jadvalda keltirilganidek, 2010-yildan 2023-yilgacha Olmazor tumanidagi ijtimoiy-iqtisodiy yutuqlarni aks ettiradi va ustuvor strategiyalarni amalga oshirish ta’sirini ko’rsatadi. Ushbu davr mobaynida Shimoliy va Janubiy subhududlarda daromad o’sishi va bandlik darajasi sezilarli darajada oshdi, ayniqsa so’nggi yillarda Raqamli transformatsiya indeksi va Jamoatchilik ishtiroki indeksi sezilarli yaxshilanish qayd etdi. Infratuzilmani rivojlantirish indeksi ham asta-sekin o’sib bordi, bu esa infratuzilmani modernizatsiya qilish bo’yicha amalga oshirilgan choralarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta’sirini ko’rsatadi.

AHP va panel ma’lumotlar tahlilining birgalikdagi natijalari shuni ko’rsatadiki, raqamli transformatsiya tashabbuslari Olmazor tumanida ijtimoiy-iqtisodiy ko’rsatkichlarni yaxshilashda eng katta ta’sir ko’rsatgan. Raqamli vositalar va texnologiyalarga qaratilgan e’tibor iqtisodiy o’sish, ijtimoiy xizmatlar ko’rsatishni yaxshilash va jamoatchilik ishtirokini mustahkamlashga yordam berdi. Ustuvorlikda ikkinchi o’rinni egallagan jamoatchilik ishtiroki esa ijtimoiy tenglik va bandlik darajasiga kuchli ijobiy ta’sir ko’rsatdi hamda inklyuziv boshqaruv va ishtirokchilikka asoslangan rivojlanishning ahamiyatini ta’kidladi. Infratuzilmani modernizatsiya qilish va resurslarni barqaror boshqarish, yuqori o’rinlarni egallamagan bo’lsa-da,

¹ Muallif ishlanmasi

shahar infratuzilmasini barqaror yaxshilash va ekologik barqarorlikni ta'minlashga o'z hissasini qo'shdi.

Tadqiqotda ko'rib chiqilgan innovatsion boshqaruv strategiyalarining birortasi bilan bog'liq sezilarli salbiy ta'sirlar aniqlanmadi. Biroq, natijalar raqamli transformatsiyani faol jamoatchilik ishtiroki va barqaror amaliyotlar bilan uyg'unlashtirgan muvozanatli yondashuv Olmazor kabi shahar hududlarida yaxlit va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga erishish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi.

Umuman olganda, ushbu tadqiqot mahalliy siyosatchilar va rivojlanish agentliklari uchun shahar sharoitida ijtimoiy-iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish bo'yicha boshqaruv strategiyalarini optimallashtirish uchun qimmatli tushunchalarni taqdim etadi. Natijalar ijobiy rivojlanish tendensiyalarini saqlab qolish va tezlashtirish uchun mahalliy sharoitlarga moslashish va tezkor javob berish zarurligini ta'kidlaydi.

Ushbu tadqiqot natijalari Olmazor tumanidagi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish uchun innovatsion boshqaruv strategiyalari haqida batafsil tushuncha beradi. Iyerarxiya tahlili (AHP) va panel ma'lumotlar tahlilidan foydalanish asosida tadqiqot raqamli transformatsiya va jamoatchilik ishtiroki daromad o'sishi, bandlik darajasi, ijtimoiy xizmatlardan foydalanish va infratuzilmani rivojlantirish kabi ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarni yaxshilash uchun eng samarali strategiyalar ekanini aniqladi. Ushbu natijalar mahalliy boshqaruv va siyosat ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etib, barqaror shahar rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun raqamli infratuzilmaga hamda inklyuziv jamoat dasturlariga maqsadli investitsiyalar zarurligini ko'rsatadi.

Natijalar raqamli transformatsiyaning shahar boshqaruviga ta'siri haqidagi zamonaviy bilimlarga hamohang bo'lib, texnologiyalarning iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va xizmat ko'rsatishni yaxshilashdagi rolini ta'kidlaydi [1]. Ilgari o'tkazilgan tadqiqotlar raqamli vositalar samaradorlikni, shaffoflikni va boshqaruvda fuqarolarning ishtirokini oshirish orqali ijtimoiy-iqtisodiy natijalarni yanada adolatli qilishini ko'rsatgan [2]. Bizning xulosalarimiz ushbu fikrlarni tasdiqlaydi, chunki raqamli transformatsiya indeksi tadqiqot davrida sezilarli yaxshilanishni qayd etdi va bu daromad o'sishi hamda ijtimoiy xizmatlardan foydalanish bilan bevosita bog'liq bo'ldi. Biroq, texnologiyalarning roliga qaratilgan ba'zi tadqiqotlardan farqli o'laroq, ushbu tadqiqot jamoatchilik ishtirokining teng darajadagi ahamiyatini ta'kidlaydi. U shuni ko'rsatadiki, raqamli vositalarni boshqaruvga keng qamrovli ishtirok bilan birlashtirgan strategiya yanada kengroq ijtimoiy-iqtisodiy foyda keltirishi mumkin.

Jamoatchilik ishtirokining ijtimoiy tenglik va bandlik darajasiga ijobiy ta'siri kuzatilishi, mahalliy jamoalarning qaror qabul qilish jarayonlarida faol ishtirok etishining qadr-qimmatini ta'kidlaydigan mavjud adabiyotlar bilan qo'llab-quvvatlanadi [3]. Jamoatchilik ishtiroki ishonchni mustahkamlaydi, ijtimoiy birlikni kuchaytiradi va rivojlanish strategiyalarining aholi ehtiyojlari va ustuvorliklariga mos kelishini ta'minlaydi. Natijalarimiz shuni ko'rsatadiki, jamoatchilikka yo'naltirilgan yondashuvlar raqamli transformatsiyaning ba'zi potensial kamchiliklarini, masalan, raqamli tengsizlik va zaif guruhlarining chetlanishini yumshatishi mumkin. Shu bilan birga, natijalarimiz texnologik va insoniy yo'nalishlarni birlashtirgan gibrad

strategiyalar shahar rivojlanishi uchun zarurligini qo‘llab-quvvatlovchi adabiyotlar sonining ortishiga hissa qo‘shadi [4].

Infratuzilmani modernizatsiya qilish va resurslarni barqaror boshqarishni ustuvorlik sifatida tanlash raqamli transformatsiya va jamoatchilik ishtirokiga nisbatan pastroq o‘rinlarni egallagan bo‘lsa-da, ular ham qimmatli xulosalarni taqdim etadi. Infratuzilmani modernizatsiya qilish iqtisodiy faoliyatning gullab-yashnashi uchun zarur bo‘lgan jismoniy muhitni ta‘minlovchi shahar rivojlanishining asosiy elementi sifatida keng e‘tirof etiladi [5]. Garchi AHP natijalari ushbu strategiya boshqa strategiyalarga nisbatan unchalik samarali emasligini ko‘rsatgan bo‘lsa-da, panel ma‘lumotlar tahlili infratuzilmani rivojlantirish indeksining barqaror yaxshilanishini qayd etdi, bu esa uni uzoq muddatli rivojlanish strategiyasidagi ahamiyatini ta‘kidlaydi. Ushbu natija infratuzilmaning kengroq ijtimoiy-iqtisodiy o‘rishni qo‘llab-quvvatlashdagi bosqichma-bosqich, lekin muhim rolini ta‘kidlaydigan tadqiqotlarga mos keladi [6].

Resurslarni barqaror boshqarish bizning tahlilimizda eng yuqori ustuvorlikka ega bo‘lmagan bo‘lsa-da, barqaror shahar rivojlanishining muhim tarkibiy qismi bo‘lib qolmoqda. Xulosalarimiz shuni ko‘rsatadiki, barqaror amaliyotlarning darhol ijtimoiy-iqtisodiy foydalari raqamli transformatsiya kabi sezilarli bo‘lmaligi mumkin, biroq ularning uzoq muddatli barqarorlik va ekologik xavfsizlikni ta‘minlashdagi roli inkor etib bo‘lmaydi [7]. Bu esa tezkor urbanizatsiya sharoitida iqtisodiy o‘rish va atrof-muhitni muhofaza qilish o‘rtasidagi muvozanatni saqlashda barqaror amaliyotlarning zarurligini ta‘kidlaydigan adabiyotlar bilan uyg‘unlashadi [8]. Shunday qilib, raqamli va jamoatchilikka yo‘naltirilgan strategiyalar tezkor foyda keltirsa-da, resurslarni barqaror boshqarish shahar hududlarining, jumladan Olmazorning kelajagini ta‘minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ushbu tadqiqot natijalari ayrim qaror topgan qarashlarga ham qarshi chiqadi. Masalan, ko‘plab tadqiqotlar shahar rivojlanishi uchun texnologiyaga yo‘naltirilgan yondashuvni ilgari surgan bo‘lsa-da, bizning natijalarimiz jamoatchilik ishtiroki va qatnashuvini o‘z ichiga olgan yanada muvozanatli strategiya ijtimoiy-iqtisodiy maqsadlarga erishishda samaraliroq bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatadi [9]. Ushbu xulosa mahalliy siyosatchilar uchun muhim ahamiyatga ega, chunki ular aks holda texnologik yechimlarga ortiqcha e‘tibor qaratib, ularning ijtimoiy-madaniy oqibatlarini yetarli darajada hisobga olmasliklari mumkin. Natijalarimiz texnologik yutuqlarni mahalliy aholi ijtimoiy-iqtisodiy haqiqatlari va intilishlari bilan uyg‘unlashtiradigan yanada integratsiyalashgan yondashuvni qo‘llab-quvvatlaydi.

Ushbu xulosalarning nazariy oqibatlari ham muhimdir. Shahar rivojlanishi sohasida qaror qabul qilish ijtimoiy-iqtisodiy o‘rishning turli o‘lchovlarini hisobga oladigan tuzilgan, ko‘p mezonli yondashuvlardan foyda ko‘rishi mumkinligini ko‘rsatadi. Xuddi shuningdek, panel ma‘lumotlar tahlilidan foydalanish ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning dinamik xarakterini va qisqa muddatli ta‘sirilar bilan bir qatorda uzoq muddatli tendensiyalarni ham tushunish zarurligini ochib beradi. Ushbu usullar shahar boshqaruvi sohasidagi kelajakdagi tadqiqotlar uchun, ayniqsa

rivojlanayotgan mintaqalarda murakkab rivojlanish muammolariga duch kelganda, ishonchli metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi [10].

Ushbu natijalarning ahamiyati Olmazor tumanidan tashqarida ham qo‘llanilishi mumkin. Shunga o‘xshash shahar sharoitlarida faoliyat yuritayotgan siyosatchilar va rivojlanish agentliklari uchun natijalar raqamli, ijtimoiy va ekologik ehtiyojlarni muvozanatlashtiradigan innovatsion boshqaruv strategiyalarini ustuvorlashtirish uchun takrorlanadigan modelni taqdim etadi. Bunday muvozanatli yondashuv ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni nafaqat tezkor va inklyuziv, balki uzoq muddatda barqaror bo‘lishini ta‘minlashga yordam beradi [11]. Kelgusidagi tadqiqotlar ushbu strategiyalarni natijalarni umumlashtirish uchun turli ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy kontekstlarga ega boshqa shahar hududlarida sinovdan o‘tkazishga qaratilishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot Olmazor tumanida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish uchun innovatsion boshqaruv strategiyalarini har tomonlama baholashni taqdim etib, shahar hududlari o‘shish va barqarorlikni qanday optimallashtirishi mumkinligi haqida muhim xulosalarni taqdim etdi. Natijalar raqamli transformatsiya jamoatchilik ishtiroki bilan birgalikda daromad o‘shishi, bandlik darajasi va ijtimoiy xizmatlardan foydalanish kabi asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlarni yaxshilash uchun eng samarali strategiya ekanligini ko‘rsatdi. Texnologiyalarni ishtirokchilikka asoslangan boshqaruv bilan integratsiyalash aholi uchun yanada inklyuziv rivojlanish modelini shakllantiradi. Ushbu gibridd yondashuv birinchi navbatda texnologiyaga yo‘naltirilgan rivojlanish strategiyasi haqidagi hukmron tushunchani shubha ostiga qo‘yadi va barqaror shahar rivojlanishiga erishish uchun texnologik yutuqlarni jamoatchilikka qaratilgan harakatlar bilan muvozanatlashtirish zarurligini ta‘kidlaydi.

Tadqiqot, shuningdek, infratuzilmani modernizatsiya qilish va resurslarni barqaror boshqarishning sekin, biroq muhim rolini ta‘kidlaydi. Ushbu strategiyalar tezkor natijalar bermasligi mumkin, ammo ularning uzoq muddatli foydalari barqaror shahar muhitini shakllantirish uchun asosiy ahamiyatga ega. Xulosalar shuni ko‘rsatadiki, kompleks rivojlanish strategiyasi nafaqat raqamli transformatsiya orqali tezkor natijalarga e‘tibor qaratishi, balki infratuzilmaviy va ekologik harakatlar orqali erishilgan bosqichma-bosqich yaxshilanishlarni ham inobatga olishi lozim.

Shunga qaramay, tadqiqotda ayrim cheklovlar mavjud. AHP va panel ma‘lumotlar tahlilidan foydalanish ishonchli bo‘lsa-da, ma‘lumotlarning sifati va mavjudligi hududlar bo‘yicha farq qiladi. Qiziqish bildirgan tomonlar o‘rtasida fikrlarning bir xilligi va oqilona qaror qabul qilish haqidagi taxminlar barcha shahar sharoitlarida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning murakkabligini to‘liq aks ettirmasligi mumkin. Bundan tashqari, tadqiqot Olmazor tumaniga xos bo‘lib, garchi xulosalar qimmatli tushunchalarni taqdim etsa-da, ular turli ijtimoiy-madaniy, iqtisodiy va boshqaruv kontekstlarini hisobga olmasdan umumlashtirilishi mumkin emas.

Kelgusidagi tadqiqotlar ushbu xulosalarning turli ijtimoiy-iqtisodiy dinamikaga ega boshqa shahar hududlarida qo‘llanilishini o‘rganishi zarur, bu esa taklif etilgan strategiyalarning umumlashuvini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Haqiqiy vaqt rejimidagi ma‘lumotlar va adaptiv modellarni o‘z ichiga olgan longitudinal tadqiqotlar

vaqt o'tishi va turli sharoitlarda innovatsion boshqaruv strategiyalarining qanday rivojlanishini chuqurroq ochib berishi mumkin. Bundan tashqari, raqamli vositalarni an'anaviy boshqaruv tuzilmalari bilan integratsiyalashni chuqurroq o'rganish inklyuziv va barqaror shahar o'sishini qo'llab-quvvatlashni maqsad qilgan siyosatchilar uchun amaliy ko'rsatmalar taqdim etadi.

Amaliy nuqtai nazardan, siyosatchilar va shaharsozlar raqamli texnologiyalarni jamoalarni faol jalb qilish va resurslardan barqaror foydalanishni ta'minlash bilan birlashtirgan muvozanatli yondashuvni joriy etishlari lozim. Shu orqali ular o'z shaharlarining noyob muammolariga javob beradigan moslashuvchan va barqaror rivojlanish asoslarini yaratishlari mumkin. Tadqiqot shahar boshqaruvida strategik, dalillarga asoslangan rejalashtirish zarurligini ta'kidlaydi va yaxshi integratsiyalangan yondashuv turli shahar sharoitlarida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish natijalarini sezilarli darajada yaxshilash imkonini berishini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Atkinson, A. (2017). Financial education for MSMEs and potential entrepreneurs. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, (43). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/bb2cd70c-en>
2. Ayandibu, A. O., & Houghton, J. (2017). External forces affecting small businesses in South Africa: A case study. *Journal of Business and Retail Management Research*, 11(2), 49-64. http://www.jbrmr.com/cdn/article_file/i-26_c-256.pdf
3. Baporikar, N., Nambira, G., & Gomxos, G. (2016). Exploring factors hindering SMEs growth: Evidence from Namibia. *Journal of Science and Technology Policy Management*, 7(2), 190-211. <https://doi.org/10.1108/JSTPM-11-2015-0036>
4. Boroda, G., Gorbunov, A., & Gorbunova, M. (2021). Intellectual potential as a foundation of innovative development of socio-economic systems. In E. G. Popkova & B. S. Sergi (Eds.), *Modern Global Economic System: Evolutional Development vs. Revolutionary Leap* (pp. 1419-1426). Springer, Cham. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-69415-9_157
5. Bouazza, A., Ardjouman, D., & Abada, O. (2015). Establishing the factors affecting the growth of small and medium-sized enterprises in Algeria. *American International Journal of Social Science*, 4(2), 101-115. http://www.ajssnet.com/journals/Vol_4_No_2_April_2015/11.pdf
6. Brancati, E. (2015). Innovation financing and the role of relationship lending for SMEs. *Small Business Economics*, 44(2), 449-473. <https://doi.org/10.1007/s11187-014-9603-3>
7. Chirumalla, K. (2021). Building digitally-enabled process innovation in the process industries: A dynamic capabilities approach. *Technovation*, 105, 102256. <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2021.102256>
8. De Loecker, J., Eeckhout, J., & Unger, G. (2020). The rise of market power and the macroeconomic implications. *Quarterly Journal of Economics*, 135(2), 561-644. Oxford University Press. <https://academic.oup.com/qje/article/135/2/561/5714769>
9. Dinnik, D. I., Grigoryeva, N. S., & Galoyan, Y. E. (2020). Improving project management of socio-economic development of the region with the use of soft

computing. In R. Aliev et al. (Eds.), *10th International Conference on Theory and Application of Soft Computing, Computing with Words and Perceptions — ICSCCW-2020*. Springer, Cham.

10. Hartigan, P. (2004). The challenge for social entrepreneurship. Schwab Foundation for Social Entrepreneurship *Global Summit 2004*.

11. Khanin, S., Tulchynska, S., & Popelo, O. (2021). Systematization of functional features of intellectual and innovative determinants of the intensification of the regional economic development. *Laplage em Revista (International)*, 7(2), 710-720. <https://laplageemrevista.editorialaar.com/index.php/lpg1/article/view/1118>

12. Liñares-Zegarra, J. M., & Wilson, J. O. (2023). Navigating uncertainty: The resilience of third-sector organizations and socially oriented small-and medium-sized enterprises during the COVID-19 pandemic. *Financial Accountability & Management*.

13. Mahboob, D. H., & Moinul, H. (2012). Social Entrepreneurs in Bangladesh. *International Journal of Research in Commerce, IT & Management*, 2(9), 7-12.

14. Popelo, O., Butko, M., Revko, A., Garafonova, O., & Rasskazov, O. (2021). Strategy of the formation and development of an innovative agroindustrial cluster of the region in a context of decentralization of the authoritative powers. *Financ. Credit Activity Probl. Theory Pract.*, 2(37), 219-230. <http://fkdl.ubs.edu.ua/article/view/230180>

15. Thomas, J. (2021). Case study: the value of intellectual property in innovative product development. In G. Di Bucchianico et al. (Eds.), *Human Factors and Ergonomics in Design*.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhih: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, avgust, 8-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**